

Date: 25th September-2025

KLINIK PSIXODIAGNOSTIKA: NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Sharapova Dildora Baxtiyarovna

ISFT instituti "Psixologiya va pedagogika" kafedrası katta o'qituvchisi,

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Turambekova Anora, Nodirbekova Honzodabegim

ISFT instituti, 23-PSA-03

Annotatsiya. Maqolada klinik psixodiagnostikaning nazariy va amaliy asoslari, uning psixologiya va tibbiyot fanlari kesishgan sohasi sifatida dolzarbligi yoritilgan. Psixologik tashxis jarayonida qo'llaniladigan metodlar, diagnostik vazifalar va ularning amaliyotdagi ahamiyati keng tahlil qilingan. Shuningdek, klinik psixodiagnostikaning zamonaviy ilmiy rivoji, biopsixososial yondashuvning ustunliklari hamda ruhiy salomatlikni ta'minlashdagi o'rni ochib berilgan.

Kalit so'zlar: klinik psixodiagnostika, ruhiy salomatlik, psixologik tashxis, psixoterapiya, psixopatologiya, biopsixososial yondashuv, psixodiagnostik metodlar.

Аннотация. В статье освещены теоретические и практические основы клинической психодиагностики, ее актуальность как пересекающейся области психологии и медицины. Широко проанализированы методы, используемые в процессе психологической диагностики, диагностические задачи и их значение на практике. Также раскрыты современное научное развитие клинической психодиагностики, преимущества биопсихосоциального подхода и его роль в обеспечении психического здоровья.

Ключевые слова: клиническая психодиагностика, психическое здоровье, психологическая диагностика, психотерапия, психопатология, биопсихосоциальный подход, психодиагностические методы.

Abstract. The article highlights the theoretical and practical foundations of clinical psychodiagnostics, its relevance as an intersecting field of psychology and medicine. Methods used in the process of psychological diagnostics, diagnostic tasks, and their practical significance are extensively analyzed. Additionally, the modern scientific development of clinical psychodiagnostics, the advantages of the biopsychosocial approach, and its role in ensuring mental health are revealed.

Keywords: clinical psychodiagnostics, mental health, psychological diagnostics, psychotherapy, psychopathology, biopsychosocial approach, psychodiagnostic methods.

Klinik psixodiagnostika – bu, insonning ruhiy holati, shaxsiy xususiyatlari va psixik jarayonlarini o'rganishga qaratilgan ilmiy-amaliy yo'nalishdir. U ruhiy buzilishlarni aniqlash, ularni baholash hamda psixoterapevtik jarayonni samarali tashkil etishda muhim o'rin tutadi.

Hozirgi davrda ruhiy salomatlik masalalari butun dunyo miqyosida dolzarb bo'lib bormoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, depressiya va tashvish buzilishlari XXI asrning eng keng tarqalgan kasalliklaridan biridir. Shu sababli

Date: 25th September-2025

klinik psixodiagnostika tibbiyot va psixologiya integratsiyasida alohida ahamiyat kasb etadi. Tashxis to'g'ri qo'yilmaganda, samarali davolashni amalga oshirish mushkul bo'ladi [Ananyev, 2001].

Klinik psixodiagnostikaning nazariy asoslari. Klinik psixodiagnostika inson psixikasining sog'lom va patologik holatlarini chuqur o'rganish uchun mustahkam nazariy poydevorga ega.

Psixologiya nazariyasi va metodologik asoslar. Psixodiagnostika shaxsning kognitiv, emotsional va xulqiy jarayonlarini tahlil qiladi. L.S. Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasi, A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasi klinik psixodiagnostika uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, psixodiagnostik metodlarning validligi, ishonchliligi va standartlashuvi uning metodologik poydevorini tashkil etadi [Burlachuk, 2006].

Klinik psixodiagnostika ruhiy kasalliklar klinikasi bilan chambarchas bog'liq. E. Kraepelin va E. Bleuler ishlari psixopatologiyani tizimlashtirishda katta ahamiyat kasb etadi. Diagnostika jarayonida kasalliklarning simptomlari, ularning rivojlanish dinamikasi hamda klinik ko'rinishlari hisobga olinadi.

Biopsixososial yondashuv. Inson ruhiy holatini to'laqonli baholash uchun biologik omillar (genetika, nerv tizimi), psixologik omillar (shaxs xususiyatlari, stressga chidamlilik) va ijtimoiy omillar (oilalar, muhit, madaniy qadriyatlar)ni kompleks tarzda o'rganish zarur. Zamonaviy psixodiagnostika aynan shu integrativ yondashuvga asoslanadi.

Klinik psixodiagnostikaning amaliy asoslari:

Klinik psixodiagnostikaning amaliy jihatlari diagnostika, profilaktika va reabilitatsiya jarayonlarida qo'llaniladi.

Diagnostik vazifalar:

- Ruhiy buzilishlarni aniqlash (depressiya, shizofreniya, nevroz va boshqalar);
- Shaxs tipologiyasini (temperament, xarakter, qobiliyat) baholash;
- Psixoterapevtik jarayonda tashxis natijalaridan foydalanish;
- Reabilitatsiya va profilaktika dasturlarini ishlab chiqish.

Qo'llaniladigan usullar:

- **Standartlashtirilgan testlar:** MMPI, 16PF, WAIS, Raven matritsalarini;
- **Loyihaviy metodlar:** Rorschach dog'lari testi, TAT, Luscher rang testi;
- **Klinik suhbat va kuzatuv:** bemorning nutqi, mimikasi, hissiy reaksiyalari tahlili;
- **Neyropsixologik tekshiruvlar:** A.R. Luriya metodikasi asosida diqqat, xotira, tafakkur jarayonlarini o'lchash.

Amaliyotda klinik psixodiagnostika nafaqat psixiatriya va nevrologiyada, balki ta'lim muassasalari, sud-psixologik ekspertizalar va mehnat psixologiyasida ham keng qo'llaniladi.

Klinik psixodiagnostika nazariya va amaliyot uyg'unligida inson psixikasini chuqur o'rganishga xizmat qiladi. Uning ilmiy asoslanganligi tashxis va davolash samaradorligini oshiradi. Shuningdek, psixodiagnostika ruhiy salomatlikni mustahkamlash,

Date: 25th September-2025

psixoprofilaktika va reabilitatsiya ishlarida ham muhim vosita hisoblanadi. Kelajakda ushbu sohaning yanada rivojlanishi zamonaviy texnologiyalar, sun'iy intellekt va neyrofanlar integratsiyasi bilan bog'liq bo'lib, bu diagnostikaning aniqligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ananyev B.G. (2001). *Chelovek kak predmet poznaniya*. Sankt-Peterburg: Piter.
2. Burlachuk L.F. (2006). *Psikhodiagnostika*. Kiyev: Vakler.
3. Vygotskiy L.S. (1982). *Sobranie sochineniy*. T. 2. Moskva: Pedagogika.
4. Luria A.R. (1973). *The Working Brain*. New York: Basic Books.
5. Butcher J.N., Graham J.R. (1990). *MMPI-2: Manual for Administration and Scoring*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

